

Ari Sivenius, Itä-Suomen yliopisto
Osallistuva havainnointi vapaan sivistystyön tutkimuksessa

Esityksen taustaa ja lähtökohtia pähkinänkuoressa

Sivistystyön vapaus ja vastuu -hanke (SVV); kolmen yliopiston ja VSY:n verkostohanke ja tutkimus-yhteistyö → vuorovaikutus ja vuoropuhelu kentän kanssa

- kentän toimijoiden ja tutkijoiden yhteistyön vahvistaminen
- erilaisten lähestymistapojen kokeileminen
- konkreettisten näköalojen ja teoreettisen tarkastelujen huomioiminen

SVV-yhteistyösopimuksessa kuvataan hankkeen tarkoituksiksi kirkastaa muun muassa vapaan sivistystyön toiminta-ajatusta, toimintamenetelmiä, merkitystä ja toimijuutta suhteessa sen muuttuvaan yhteiskunnallis-historialliseen kontekstiin. Metodologisia lähtökohtia luonnehditaan seuraavasti:

SVV-tutkimuksen tarkoitus on konkretisoida tutkimusasetelma ja -kysymykset ja toteuttaa tutkimus vapaan sivistystyön (ja mahdollisuuksien mukaan politiikan ja hallinnon) toimijoiden ja tutkijoiden yhteistyönä kansallisella ja alueellisella tasolla. Tutkimusprosessille on ominaista vahva teorian ja käytännön vuoropuhelu sekä teoretisoivien ja havainnollis-kokemuksellisten painotusten vaihtelu. Tutkimusta voi yhtäältä luonnehtia yhteistutkimukseksi, jossa yhdistyvät tutkijoiden ja ns. maallikoiden kyvyt tiedon tuottamisessa ja rakentamisessa. Tutkimuksen haaste on kohtauttaa paikallinen, käytäntöihin uponnut tieto ja teoreettinen tieto ja ottaa niiden erilaisuus ja mahdollinen vastakkaisuus vakavasti. (ks. Vähämäki 2010.) Toisaalta sitä voi pitää toimintatutkimuksena tai kehittäväenä arviointina, jossa tutkijat yhdessä toimijoiden kanssa purkavat auki ja näkyviin asiakirjoihin, ohjelmiin, käytänteisiin ja kokemuksiin liittyviä vapaan sivistystyön toiminta-ajatukseen, toimintamenetelmien ja toimijuuden merkityksiä, pohtivat niiden tulkintavaihtoehtoja ja uusien tulkintojen käytännöllisiä merkityksiä. (ks. Heikkinen & Lamminpää 2002, Kemmis & Wilkinson 1998; Manninen & Kauppi 2008.)¹

Alustuksessani kysyn ja pohdin osallistuvan havainnoinnin, erityisesti etnografisen lähestymistavan sijaa vapaan sivistystyön tutkimuksessa

- o jäsenmän lähestymistapaa työn alla olevan tutkimuksen avulla

Keskustelun virittämiseksi

- Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita vapaan sivistystyön toimintaympäristöt avaavat etnografiselle tutkimukselle?
 - o Mahdollistaako osallistuva havainnointi/kenttättyö otollisen mikroperspektiivin eri yhteisöjen ja toimijoiden arkeen, joka toisaalta kietoutuu sosiologiseen ja historialliseen makrotasoon tarkasteltavan ilmiön ymmärtämisessä?
- Rakentaako tiivis yhteistyö ja luova toimintatapa hedelmällistä tarkastelumaastoa vuoropuhelulle – yhteiselle kielelle ja uudentlaisille avauksille vapaan sivistystyön tutkimuksessa?

¹ Sivistystyön vapaus ja vastuu (SSV) -tutkimushanke, 6-7. Ks. tarkemmin http://www.vsy.fi/doc/SVV_2011.pdf